

UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE ȘTIINȚE POLITICE, ADMINISTRATIVE
ȘI ALE COMUNICĂRII
ȘCOALA DOCTORALĂ DE ȘTIINȚE POLITICE ȘI ALE
COMUNICĂRII

PUBLICISTICA LUI ION BRAD
REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

Coordonator științific:

Prof. Univ. Dr. Ilie Rad

Doctorand:

Cistelican Mihai Vasile

CLUJ-NAPOCA

2020

CUPRINS

I. Cuvânt înainte.....	4
II. Portret de scriitor.....	9
III. Metodologie.....	12
IV. Debutul jurnalistic (<i>Lupta Ardealului: 1949-1955</i>).....	16
V. Colaborarea la alte publicații.....	41
1. <i>Almanahul literar (1949-1955)</i>	41
2. Redactor-șef la <i>Cravata roșie (1956-1958)</i>	57
3. Apărător al Blajului în anii '50: activitatea la alte ziare în perioada 1956-1958.....	76
4. Redactor la <i>Luceafărul (1958-1961)</i>	79
5. Redactor la <i>Scânteia tineretului (1960-1962)</i>	94
6. Redactor-șef adjunct la <i>Gazeta literară (1965-1966)</i>	120
7. Articole publicate în perioada 1966-1989.....	131
VI. Ion Brad în arhivele PMR, PCR și în buletinele informative ale Securității.....	143
VII. Activitatea publicistică după 1989.....	150
VIII. Publicistica privind subiectul Grecia.....	151
IX. Vocația epistolară.....	192
Ion Brad, Monica Anton, <i>Monologuri paralele (1999)</i>	195
Mircea Zăciu. <i>Ion Brad. Dialog epistolar (2003)</i>	199
<i>Aicea, printre ardeleni (2007)</i>	206
Ion Agârbiceanu. <i>Sfânt părinte al literaturii române. O evocare de Ion Brad (2007)</i>	213
<i>Dincoace de munți (2008)</i>	221
<i>Printre mii de scrisori (2009)</i>	227
<i>Printre alte mii de scrisori (2010)</i>	233
<i>De dragoste în anii de zbucium 1947-1955 (2012)</i>	240
X. Ion Brad în interviuri.....	246
Alexandru Dumitriu, <i>Plăcut sau neplăcut, adevărul – Convorbiri cu Ion Brad (2009)</i>	247
<i>Ion Brad în interviuri. Antologie de Maria Cordoneanu (2012)</i>	250
Ilie Rad, <i>Convorbiri cu Ion Brad, „din primăvară până-n toamnă” (2013)</i>	254
Ion Brad, Ilie Rad, <i>Dialoguri epistolare săptămânale (2014)</i>	259
XI. Descoperirea istoriei naționale sau literare.....	264

1. Ambasador (și) al Blajului.....	265
<i>O carte pentru toți românii: catolicism și ortodoxie românească</i> (1997).....	265
<i>Blajul nostru cel de toate zilele</i> (2004).....	268
<i>Printre oamenii Blajului</i> (2006, 2011).....	273
Ion Buzași, <i>Ion Brad și Blajul</i> (2009).....	278
Radu Brateș, <i>Blajul și oamenii săi. O antologie de Ion Brad</i> (2013).....	280
2. Descoperirea istoriei literare.....	282
<i>Emil Isac, un tribun al ideilor noi</i> (1972).....	282
<i>Comorile unui prieten tânăr: George Corbu-Junior</i> (2016).....	289
<i>Printre mii de dedicații: călătorii în zigzag</i> (2017).....	291
<i>Întoarceri la arhivele personale, volumul I și II</i> (2018).....	294
XII. Ultimul capitol.....	299
1. Cărțile semnate.....	300
<i>Cărțile prietenilor mei</i> (2014).....	300
<i>Alte cărți ale prietenilor mei, volumul I și II</i> (2016).....	302
<i>Oameni și cărți, volumul I și II</i> (2017).....	305
<i>Lecturi particulare, volumul I și II</i> (2018).....	308
<i>Alte lecturi particulare</i> (2019).....	312
2. Moartea lui Ion Brad reflectată în presă.....	314
XIII. Concluzii.....	321
XIV. Referințe critice.....	326
XV. Bibliografie.....	395
XVI. Anexe și ilustrații.....	415

Cuvinte cheie: Ion Brad, jurnalism, publicistică, presă, comunism, democrație, ziare, reviste, cultură, reporter.

REZUMAT

Actuala teză de doctorat intitulată „Publicistica lui Ion Brad” își propune să strângă și să comenteze publicistica jurnalistului și scriitorului Ion Brad. Personaj cunoscut în lumea culturală românească postbelică, autorul a colaborat cu numeroase ziare și reviste din a doua jumătate a secolului XX, fiind activ editorial și după marile răsturnări politice de după căderea comunismului. Din punct de vedere metodologic am lucrat în două direcții: identificarea tuturor articolelor publicate și comentarea lor. În prima parte a lucrării articolele au fost structurate în funcție de ziarul și revista în care autorul a publicat, în cea de-a doua am strâns și comentat cărțile scrise și publicate de autor inițial în presă, iar partea a treia a lucrării este compusă din lista tuturor articolelor publicate de autor și a referințelor critice cu privire la activitatea sa. Nu sunt trecute cu vederea, desigur, nici ilustrațiile, documentele și pozele cu rol documentar, care ilustrează alte perspective despre autor, cărora le-am acordat o atenție deosebită. De precizat este faptul că volumele lui Ion Brad sunt nonficțiune, cărți arondate publicisticii sale (inițial își publica articolele în presă, iar mai apoi le relua sub formă de volum). Nu am analizat poezia sau proza lui Ion Brad, ci strict publicistica.

Desigur, când vorbim de publicistica unui jurnalist nu putem să facem abstracție de contextul în care își publica articolele. Este știut faptul că regimurile totalitare și-au câștigat și impus puterea și prin canalele de comunicare, iar vectorii de opinie erau (și sunt) susținuți pentru pozițiile lor partinice. Dacă Mihai Eminescu se lupta în publicistica sa pentru emanciparea românilor, I. L. Caragiale combătea ironic prostia și demagogia, Ion Brad – păstrând proporțiile valorice – a fost un observator activ al transformărilor economice și sociale de după cel de-al Doilea Război Mondial din România, fiind implicat direct în presa și domeniul cultural. Cazul apartenenței lui Ion Brad la ideile și atitudinile comuniste nu trebuie văzut ca ceva singular, o mare parte din scriitorii generației sale – unii chiar de o impresionantă valoare literară – au pactizat cu un anumit regim. Tocmai din aceste motive am și considerat de cuviință să oferim opiniei publice și contextul istoric în care autorul și-a desfășurat activitatea, timpurile și influențele politice având un caracter determinant în convingerile jurnalistului.

Teza de doctorat este formată din 16 capitole, unele dintre ele – acolo unde este cazul – având mai multe subpuncte, numerotate cu numere arabe. Simbolic lucrarea este împărțită în două: activitatea din perioada comunistă și perioada din democrație. Dacă în comunism autorul și-a câștigat influența și funcțiile publicând în presa vremii și unele articole „pe linie”,

în democrație a fost fix invers: a recâștigat libertatea cuvântului, dar și-a pierdut puțin din prestigiul construit anterior. Lucrearea de față este cu atât mai inedită cu cât până în prezent nu a fost abordată o astfel de temă despre autor. De asemenea, la nivel național (de a analiza și aborda) inițiative de acest gen sunt foarte rare.

În cuvântul înainte am prezentat cum și de ce am ales să studiez un astfel de subiect, cum a decurs întâlnirea mea cu Ion Brad, dar și care a fost contextual favorabil pentru scrierea acestei teze de doctorat. Nu în ultimul rând am oferit câteva date biografice despre Ion Brad, realizând în acest fel tranziția către capitolul doi, unde i-am formulat un portret de scriitor. Am arătat detaliat date biografice despre locul de naștere al scriitorului, parcursul educațional, profesional, cărți publicate și și-a trăit finalul vieții.

În capitolul trei am prezentat metodologia utilizată și metodele științifice de cercetare. Aici vorbim atât de metode calitative, cât și cantitative, cât și de analiză de conținut. Am ales să prezentăm încă de la început acest aspect tocmai pentru a înțelege mai bine modul de lucru ales. Am formulat care sunt obiectivele acestei lucrări, care au fost problemele întâmpinate (vorbim de identificarea pseudonimelor folosite de autor, de identificare a articolelor și de clasificare tematică – totul în contextul în care critica și istoria presei se află într-un moment critic în existența ei, ziarele și revistele literare având o apariție din ce în ce mai rară și greu de depistat, deoarece nu sunt trimise și bibliotecilor pentru indexare), cât și ce aduce nou teza de doctorat de față.

Dacă în primele capitole am reușit să oferim date despre Ion Brad, în capitolul patru am început propriu-zis să deslușim contextul istoric în care a debutat scriitorul în gazetărie, cum arăta Clujul la jumătatea secolului trecut și relevanța ziarului în care a publicat (*Lupta Ardealului*) pentru oficialitățile de atunci. Am reușit în acest fel să identificăm articolul de debut în presă, datat 11 mart. 1949. El își vedea semnătura în ziar lângă titluri precum: *V. M. Molotov împlinește 60 de ani* [era vorba despre vicepreședintele Consiliului de Miniștri al Uniunii Sovietice]; alte subiecte erau: *Să îndeplinim zilnic normele de producție, Marea adunare festivă din Capitală în cinstea „Zilei Internaționale a Femeii”*. *A vorbit tovarășa Ana Pauker, secretar al C. C. al P. M. R. și președintă de onoare a U. F. D. R. sau 9 ani de la moartea lui Breiner Béla*. Ion Brad debutează cu un articol despre *un cerc de studii al studenților din anul I de la Facultatea de Filologie a Universității „Victor Babeș”*, așa cum se intitule articolul. El semna articolul I. Brad, după cum era moda în epocă (și George Călinescu semna G. Călinescu), cu precizarea redacției: „student, coresp. voluntar”.

Relevante pentru anul 1949 – anii de plin stalinism în România – sunt studiile abordate de studenți: *Rolul personalității în istorie*, de Plehanov (Gheorghe Valentinovici Plehanov, revoluționar rus și teoretician marxist; unul dintre inițiatorii mișcărilor sociale din Rusia), *Ce-i de făcut?*, de V. I. Lenin, *Ludwic Feurbach și sfârșitul filosofiei clasice germane*, de Fr. Engels ș. a. În privința apariției critice în presă, numele lui Brad apare menționat pentru prima dată ca participant la *Un cenaclu literar al sectorului studențesc al UTM din Lupta Ardealului*, V, nr. 806, 7 apr. 1949, p. 2; la fel și în articolul *Șezătoare culturală organizată de filiala ARLUS Cluj* (scris de Gheorghe Stelea, în *Lupta Ardealului*, V, nr. 806, 7 apr. 1949, p. 2).

Capitolul cinci cuprinde toată publicistica autorului din perioada comunistă. Trebuie spus că imediat după ce a debutat la *Lupta Ardealului* a dus o activitate gazetărească și la nou înființata revistă din Cluj, *Almanahul literar*. Mișcarea de la *Almanah* avea să devină în câțiva ani, în spiritul acelor vremuri, relevantă pe plan cultural, fiind frecventată de nume precum A. E. Baconsky, Aurel Rău, Victor Felea ș. a. Am reușit să stabilim în acest fel activitatea autorului la principalele reviste la care a lucrat: *Almanahul literar*, 1949-1955 (am arătat cum a apărut revista, care era contextul, ce articole a publicat și de ce a plecat de la revistă); redactor-șef la *Cravata roșie*, 1956-1958 (formatul și istoricul revistei, cine a fost cooptat la publicație după venirea sa, cele mai promovate personaje politice din revistă, informații despre cenzură și autocenzură, articolele lui Ion Brad la *Cravata* și motivele plecării de la publicație); tot din perioada acelor ani am arătat faptul că autorul a luat atitudine în fața distrugerilor din Blajul istoric, în special al școlilor, această atitudine fiind o constantă preocupare în activitățile sale gazetărești; i-am urmărit în cele ce au urmat activitățile de la ziare precum *Luceafărul* sau *Scânteia tineretului*, unde am și arătat că debutul în presa politică l-a avut la prima publicație, în timp ce la a doua și-a rafinat talentul în acest sens, în perioada respectivă abordând cel mai intens subiecte politice din întreaga sa activitate gazetărească (n-am trecut cu vederea, așa cum precizăm de la început, nici ascensiunea lui Ion Brad în nomenclatură, care i-a facilitat întâlnirea cu lumea diplomației și a lumii culturale); preluarea puterii de către Nicolae Ceaușescu ne-a impus din nou să prezentăm informații generale despre contextul epocii, urmat apoi de activitatea petrecută de autor în calitate de redactor-șef adjunct la *Gazeta literară*, acesta fiind și punctul final din perioada comunistă al unei cariere de jurnalist în sensul clasic pentru autor. Tot în acest capitol am analizat și activitatea publicistică a autorului cât timp a ocupat diverse funcții în cadrul statului român (fie în domeniul cultural, fie diplomatic) în perioada 1965-1989.

În capitolul VI am arătat cum era prezentat Ion Brad în notele, arhivele de partid și ale Securității Statului, asta în contextul în care se vorbea despre calitatea sa de scriitor, iar în capitolul VII am detaliat pe scurt activitatea editorială după 1989 – anul căderii comunismului în România, moment de referință pentru publicistica sa, capitolele ulterioare fiind dezvoltate amplu în acest sens. Și vorbim aici de colaborări la reviste precum *Adevărul literar și artistic*, *Cultura*, *Flacăra lui Adrian Păunescu* ș. a. sau înființarea altora, cum e *Acasă*, al cărui director a și fost; de asemenea, trebuie menționată și revista *Blajul*. În urma acestei activități gazetărești autorul și-a strâns treptat articolele și le-a publicat pe cele mai importante în volume. Tocmai din acest motiv am și ales să prezentăm cele peste douăzeci de volume în funcție de teme alese de autor și gen. A reieșit în acest fel un număr de cinci capitole principale, urmate de alte subcapitole mai scurte: memorialistica despre Grecia, vocația epistolară, în interviuri, descoperirea istoriei naționale sau literare și cel intitulat „ultimul capitol”.

În capitolul VIII am prezentat șapte volume ale autorului despre perioada pe care a petrecut-o ca ambasador al României în Grecia (1973-1982). Este vorba de volumele *Ambasador la Atena. Secvențele începutului* (2001), *Ambasador la Atena. Avatarurile democrației* (2002), *Ambasador la Atena. Elogiul nechibzuinței* (2002), *Ambasador la Atena. În umbra zeilor* (2003), *Ambasador la Atena. Zonă de cutremure* (2004), *Ambasador la Atena. Final cu prelungiri* (2005) și antologia *Întâlniri de taină în Grecia* (2009). Cărțile prezintă în mod aproximativ cronologic cele mai importante activități pe care le făcea diplomatul, cu mențiunea că o mare parte din capitol erau prezentate inițial în presă și apoi în volum. Experiențele sale din domeniul cultural îl vor ajuta să îndeplinească cu bine funcția, însă un rol major pentru publicarea acestor articole despre Elada a avut-o atitudinea sa de a păstra anumite notițe din caiete, documente, scrisori, dovedindu-se astfel nu doar un diplomat, ci și un arhivar și publicist care înțelege importanța unor momente istorice (cum ar fi schimbarea regimului în 1973 din Grecia, revoltele studențești, încercările sale de a stabili relații bune cu oficialitățile grecești, despre care și scrie). În acest capitol am arătat subiectele dominante regăsite în volume, cum ar fi: cum ajunge ambasador, ecouri critice la cele șase volume, misiunea „Muntele Athos”, venirea lui Nicolae Ceaușescu în Grecia și a familiei prezidențiale, o prioritate, promovarea culturii, dorința studenților greci de a studia în România, relațiile economice cu Grecia în publicistica autorului, probelele din ambasadă, atacurile împotriva României din presă, relatarea unor momente politice din Grecia și semnalele sfârșitului.

În capitolul nouă am continuat cu prezentarea vocației epistolare a autorului. Întrucât după 1989 a început să publice numeroase scrisori primite de la diverse personalități, a decis treptat să le prezinte și în volume. Ion Brad a fost facilitat în vocația sa și de vremurile în care a trăit, scrisoarea fiind cel mai facil mod de comunicare în jumătatea secolului XX. Valoarea informativă este dată de impresiile pe care le lasă diverse personalități cu care a schimbat idei în scris. Vedem firea, temperamentul sau caracterul unor personalități care îi vorbeau frumos lui Brad înainte de 1989, dar care ulterior, când nu mai era în funcții, și-au schimbat atitudinea față de el (sunt și oameni care au fost consecvenți și recunoscători pentru implicările și ușile deschise de Ion Brad pentru ei). Subiectele principale regăsite în scrisorile publicate de autor fac referire la teme precum cultura, politica, literatura sau arta. Scrisorile arată încrângăturile, problemele, dar și relațiile dintre scriitori, unele mai bune, altele mai rele, de fățarnicie chiar. Prima carte de acest gen cu care și-a deschis seria a fost cea cu bibliotecara din Blaj, Monica Anton, intitulată Ion Brad, Monica Anton, *Monologuri paralele*, Editura Curtea Veche, București, 1999 (o carte compusă din schimbul de misive confesive dintre el și coautoare). În acest sens am inclus la afinitățile sale epistolare încă șapte cărți, în total fiind vorba de opt volume: *Mircea Zaciu. Ion Brad. Dialog epistolar*. Ediție, cuvânt înainte și note de Maria Cordoneanu, Editura Curtea veche, București, 2003; *Aicea, printre ardeleni*, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2007; *Ion Agârbiceanu. Sfânt părinte al literaturii române. O evocare de Ion Brad*, Editura Academiei Române, București, 2007; *Dincoace de munți*, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2008; *Printre mii de scrisori*, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2009; *Printre alte mii de scrisori*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2010; *De dragoste în anii de zbucium 1947-1955*, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2012. O particularitate a acestui capitol este dată de numărarea tuturor scrisorilor prezentate în volume și menționarea în dreptul celui care i-a trimis scrisoarea și numărul acestora.

În capitolul zece dedicat interviurilor le-am analizat pe cele în care scriitorul răspunde celor care i-au pus întrebări. Atât prin natura evenimentelor în care a fost implicat, cât și prin funcțiile de răspundere avute în domeniul cultural, se dovedește că Ion Brad a oferit numeroase interviuri jurnaliștilor, oamenilor de cultură sau scriitorilor. Dispoziția sa pentru discuție cu un interlocutor iscusit îl duce până într-acolo încât ajunge la senectute să ofere interviuri ample în care își povestește și relatează cronologic momente esențiale din viața sa. Cele mai ample astfel de exerciții de memorie le-a avut și au fost publicate sub formă de cărți, în număr de patru, pe care le-am cercetat în amănunt: este vorba mai întâi de volumul

lui Alexandru Dumitriu, *Plăcut sau neplăcut, adevărul*, urmat de antologia Mariei Cordoneanu, *Ion Brad în interviuri*. Ultimele două sunt cele realizate cu profesorul Ilie Rad, *Convorbiri cu Ion Brad: din primăvară până-n toamnă și Dialoguri epistolare săptămânale*.

În capitolul unsprezece am arătat valențele lui Ion Brad de descoperitor al istoriei naționale sau literare. Vorbim aici de o activitate continuă în presă, dusă încă de pe vremea în care era un simplu gazetar, în încercarea sa de a-și apăra concitadinii de diverse acțiuni reprobabile, uneori chiar trecând de meseria de gazetar la fapte prin intervenții la oficiali. În acest sens am separat cele două îndeletniciri ale scriitorului în două subcapitole: ambasador (și) al Blajului și descoperirea istoriei literare. Am artătat în acest fel străduința acestuia pentru apărarea valorilor, oamenilor și locurilor Blajului, toate regăsite în cărțile scrise, pe care le-am comentat și care au legătură cu acele locuri: *O carte pentru toți românii: catolicism și ortodoxie românească, Blajul nostru cel de toate zilele, Printre oamenii Blajului* (2006 și 2011), Ion Buzăși, *Ion Brad și Blajul, Radu Brateș. Blajul și oamenii săi. O antologie de Ion Brad*.

Întrucât am observat în atitudinea scriitorului încă din tinerețe o dorință de descoperitor al istoriei literare, am și realizat un capitol în acest sens. Trebuie spus că încă din studenție Ion Brad își dezvoltă relațiile de prietenie cu marii scriitori ai acelor vremuri, cum ar fi Ion Agârbiceanu, Lucian Blaga, Emil Isac ș. a., despre care ajunge să scrie în volumele sale. Lui Emil Isac îi dedică – de pildă – lucrarea de licență, pe care o publică sub formă de monografie în 1972, *Emil Isac, un tribun al ideilor noi*. Dedicățiile strânse în cei peste 60 de ani de activitate literară îi conferă avantajul și ajunge să publice volumul *Printre mii de dedicații* sau *Comorile unui prieten tânăr: George Corbu-Junior*, carte cu și despre documente de o importanță literară însemnată. După un periplu prin documentele prietenului său anterior menționat, autorul își scoate din sertare și bibliotecă propriile amintiri, prin publicarea celor două volume *Întoarceri la arhivele personale*, în care regăsim și unele episoade inedite din activitatea sa.

Această dorință de a descoperi fapte, idei și momente din istoria literară îl duce pe Ion Brad până într-acolo încât în ultima sa parte a vieții comentează foarte multe cărți publicate recent și primite de la autori, astfel că am și intitulat această etapă *Ultimul capitol* (capitolul 12 în lucrarea de față). În fapt e vorba despre șapte cărți în care sunt reunite recenziile, comentariile și sugestiile publicate în revistele pe care le-a condus sau cu care a colaborat în ultima sa parte a vieții: *Cărțile prietenilor mei, Alte cărți ale prietenilor mei* vol. I și II,

Oameni și cărți. Vol. I și II, Lecturi particulare. Vol. I și II, Alte lecturi particulare. Tot în acest capitol am găsit potrivit să scriem despre moartea lui Ion Brad reflectată în presă, având în vedere că am observat un interes în acest sens din partea publicațiilor.

În capitolul 13 sunt regăsite concluziile acestei teze de doctorat, în timp ce în capitolele finale am introdus referințele critice – capitolul 14, bibliografia – capitolul 15, iar în ultimul capitol – 16 – am publicat anexele și ilustrațiile (cele trei interviuri realizate de mine cu Ion Brad, documentele de la Securitate și de la Partidul Comunist Român, cât și o serie de poze cu rol documentar; nu în ultimul rând am publicat copertile cărților publicate de autor).

Ion Brad a trăit mereu în perioade tumultuoase, agitate și imprevizibile, când influențele politice și răsturnările sociale loveau crunt în ceea ce poate fi numit generic cultură (începutul comunismului sau perioada anilor 1990). A încercat, dar nu de fiecare dată a și reușit, să le combată în scris. Generației lui Ion Brad (cea a anilor 1929-1930) i-a fost dat să trăiască ani dramatici, când o simplă poezie considerată idealistă sau un articol publicat într-un ziar controversat puteau fi considerate sentințe definitive pentru o pedeapsă în închisoare. Contradicția anilor 1940-1950 a stârnit numeroase drame, când schimbarea armelor avusese loc peste noapte. Este și cazul indirect al scriitorului Ion Brad, care, stârnit de împrejurări nefaste (sărăcia de după război, familia mare din care provenea, nevoile financiare) ajunge să colaboreze cu principalele ziare sau reviste, controlate de Partidul Muncitoresc Român și ulterior de Partidul Comunist Român, a cărui publicistică am și studiat-o în prezenta teză de doctorat.

Cu o Românie împinsă de marile puteri în brațele Uniunii Sovietice nu e de mirare că și în țara noastră preluarea puterii de către comuniști aducea și în presă atitudinile de stânga. Tinerii din mediul rural veniți în cel urban, proaspeți studenți sau muncitori, dornici de o viață mai bună, de progres și de pace ajung să se înscrie în rândurile comunistilor, a partidului sau a gazetelor vremii. Vrea sau nu vrea, gazetarul, scriitorul sau artistul este condiționat iremediabil de vremurile pe care le trăiește și nu putem face rabat de la contextul perioadei. Ion Brad a activat oficial în presă timp de peste 15 ani, din 1949 până în 1966 (mai puțin cât timp a fost secretar al Uniunii Scriitorilor – 1962-1965), iar mai apoi până la moartea sa din 2019 cu intermitențe în diverse ziare sau reviste, uneori conduse chiar de el.

Acestui capitol din viața publicistului Ion Brad i se cuvine să-i acordăm grija noastră, să-l privim critic, deoarece regăsim în el răni încă deschise ale jumătății secolului XX din

vâltoarea istoriei, evenimente la care Ion Brad a luat parte activ. Atât în planul gazetăriei, cât și în cel politic, el a militat în condițiile date pentru numeroși scriitori importanți al literaturii române ponegriți de noii purtători ai stindardului de „dreptate”, de „libertate”, de „justețe” (cu ghilimelele de rigoare), care au condus România de la jumătatea secolului, și avem nume precum: Emil Isac, Ion Agârbiceanu, Lucian Blaga ș. a. Desigur, nu toate manifestările sale publicistice își mai mențin astăzi compoziția impusă de spiritul cerințelor actuale în domeniul jurnalistic, dar privite retrospectiv ele sunt un apel la moderație, retrospectie, la tradiția transilvanismului. Privite în negura timpului, articolele sale capătă și valoare istorică, arătând tremurul și emoția unui jurnalist, conștient sau nu că se află în fața unui subiect de o mare însemnătate pentru cultura română.

Noutatea acestei teze este dată de faptul că o astfel de lucrare nu a mai fost abordată, iar o integrală a articolelor publicate de Ion Brad nu era adusă la zi. De ce? Nu putem exclude și motivele politice, greu de digerat imediat după schimbările din 1989, când prejudecățile încă mai funcționau, dar și a lipsei de interes, așa cum a fost el. De asemenea, superficialitatea istoricilor literari, scăderea importanței presei în societate sau și mai precis a studiilor despre presă reprezintă tot atâtea posibile motive.

Aceste aspecte ale activității scriitorului, publicistului și diplomatului Ion Brad din prezenta lucrare nu sunt atât de cunoscute de către publicul larg (prima lucrare aborda portretul scriitorului, a doua numele proprii din proza și dramaturgia lui Brad, iar a treia valențele stilistice din poezia poetului), astfel că noutatea este una chiar exclusivă. Pentru realizarea studiului am procedat în felul următor: identificarea tuturor articolelor scrise de Ion Brad, analizarea lor în funcție de locurile de muncă avute de autor (de ex.: *Scânteia tineretului* – 1960-1962; *Gazeta literară* – 1965-1966 etc.) și de tema aleasă, totul corelat cu ceea ce critica a scris despre Ion Brad, acolo unde a fost cazul.

În acest fel am încercat atât cât am putut să nu transformăm o lucrare în document acuzator, dar nici într-o monografie romanțată, ci să arătăm onest și obiectiv cum a ales autorul să se poziționeze în publicistica sa. Am prezentat în paralel și ascensiunea lui Ion Brad în funcțiile statului român, în vremurile respective fiind greu spre imposibil de evitat astfel de poziții pentru un oficial.

Verificarea filă cu filă a gazetelor, confruntarea cu datele istorice și cu diverse mărturii ne-a surprins plăcut și permis să facem unele descoperiri foarte importante pentru plasarea acestuia în istoria recentă a României. Am aflat cu exactitate articolul de debut al

autorului din presă (nu cel liric, care avusese loc în județul Alba, în paginile revistei *Gând tinerec*), ci cel din gazetărie.

Analiza articolelor fiind făcută în ordine cronologică ne-a permis să descoperim și fapte de o maximă importanță: o perioadă prolifică în presa clujeană în anii tineri ai studenției, pe care din diverse motive Ion Brad evita să o aducă în discuție în interviuri, atitudinile sale de apărător al Blajului în fața distrugerilor regimului sau atitudinile sale antiregaliste de la începutul anilor '60 ș. a.

Un alt document pe care lucrarea îl prezintă în exclusivitate face referire la documentele aflate în Arhivele Partidului Comunist Român și a Consiliului Național pentru Studierea Securității Statului. Aflăm astfel faptul că Ion Brad era considerat un scriitor mare în rândul comunității greco-catolice, că el cunoștea realitățile vremurilor în care trăia, dar funcțiile pe care le avea, conduita și cenzura nu-i permiteau să publice articole mult mai critice despre regim (o face, totuși, prin distanțarea de articolele sale de debut din anii '50, așa cum simțea și scriitorul Dan Deșliu, prieten cu Brad, să facă opoziție mult mai fățișă regimului). Ion Brad nu văzuse documentele și din spusele lui nu era interesat de așa ceva, tocmai pentru a nu avea surprize, dar care relevă atitudinile sale din momentele de cumpănă din viața sa.

Principalele teme abordate de Brad în publicistica sa fac referire la scriitori și literatură, diverse celebrări, teme comemorative, despre ziare sau reviste, recenzii, de călătorie, subiecte cu valoare spirituală, politice sau pe diverse alte teme, greu de catalogat. Nu l-au interesat, de pildă, temele sportive. În privința genurilor jurnalistice abordate de Ion Brad regăsim știrea, reportajul, interviul, relatarea, comentariul, critica, editorialul sau ancheta. Publicând astfel de articole autorul ducea cu el (nu mereu în direcția bună, de care se delimita în anii '80) speranțele generației postbelice, de egalitate socială, bunăstare, dreptate sau de justețe. Apetența sa pentru subiecte culturale nu e neobișnuită. Având o pregătire filologică și încurajat fiind încă din adolescență de rândurile unora precum Mihai Beniuc, Pavel Dan, Liviu Rebreanu, Timotei Cipariu ș. a. își sporește sfera de interes în domeniul cultural și ajunge în câțiva ani, într-o împrejurare favorabilă, secretar al Uniunii Scriitorilor – Filiala Cluj sau chiar redactor-șef al unei reviste pentru copii, *Cravata roșie*. În volumele sale, publicate în cea mai mare măsură după 1989, își reunește articolele sale publicate în presa postdecembristă, acesta fiind și motivul pentru care le-am acordat atenție.

O mare problemă a autorului pe parcursul întregii sale activități, sesizată în lucrare, poate și prin prisma formării sale, este dată de lipsa rigorii științifice (precizarea sursei, datelor exacte etc.) în prezentarea articolelor sau a documentelor. În urma acestui studiu profilul lui Ion Brad este mult mai bine conturat, fiind obiectiv structurat, un profil care era cunoscut poate mai mult în calitate de scriitor sau politician, totul cu precizarea că vorbele sale invocate în ultima sa parte a vieții – „încă un scriitor uitat” – nu i se aplică și lui.